

Володимир ГАЛИК,

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) galykvol@ukr.net

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ НАСЕЛЕННЯ
СІЛЬСЬКОЇ ДРОГОБИЧЧИНИ ХІХ СТ. В ОЦІНЦІ ІВАНА ФРАНКА**
(на прикладі праць І. Франка про минуле сіл
Нагуєвичі, Добрівляни, Воля Якубова та Ясениця Сільна)

У статті аналізуються науково-публіцистичні та етнографічно-фольклорні праці Івана Франка, у котрих дослідник торкається проблеми соціально-економічного становища сільського населення Дрогобицького регіону в ХІХ ст. За основу взято Франкові дослідження про минуле Дрогобицьких сіл: Нагуєвичі, Добрівляни, Воля Якубова та Ясениця Сільна. Визначено, що порушена проблема є однією із ключових тем творчої спадщини І. Франка, де простежується соціально-економічний розвиток не лише Дрогобиччини, а й усієї Галичини, а тому акцентовано на перспективі більш широкого переосмислення численних Франкових праць з метою максимально повного аналізу поглядів вченого в цьому напрямі.

Ключові слова: І. Франко, Дрогобиччина, соціально-економічне становище, сільське населення, оцінка, праці.

Лит. 35.

Volodymyr HALYK,

Ph. D History, Assistant Professor of World History
Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) galykvol@ukr.net

**SOCIO-ECONOMIC STATUS OF RURAL POPULATION OF DROHOBYCH
REGION IN THE 19 CENTURY IN THE ESTIMATION OF IVAN FRANKO**
(on the example of the works of I. Franko about the past of the villages of
Nahuyevychi, Dobryvliany, Wolya Yakubova and Yasenytsya Sil'na)

This article analyzes the scientific and publicistic as well as ethnographic and folklore works of Ivan Franko, in which the researcher touches the problems of socio-economic status of the rural population of the Drohobych region in the nineteenth century. Franko's research of the past of Drohobych villages is taken as the basis: Nahuyevychi, Dobryvliany, Wolya Yakubova and Yasenytsya Sil'na. It is determined that the issue raised is one of the key themes of the creative legacy of Ivan Franko, in which the socio-economic development of not only Drohobych, but all of Galicia is also traced, and therefore the broader rethinking of numerous works of Franko is emphasized on with the aim of analyzing the scientific views of the scientist in this direction at most.

Key words: I. Franko, Drohobych region, socio-economic status, rural population, estimation, research.

Ref. 35.

Владимир ГАЛЫК,

кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории Дрогобычского
государственного педагогического Университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) galykvol@ukr.net

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ЖИТЕЛЕЙ СЁЛ ДРОГОБИЧСКОГО РЕГИОНА XIX В. В ОЦЕНКЕ ИВАНА ФРАНКО

(на примере работ И. Франко о прошлом сёл Нагуевичи, Добровляны, Воля Якубова и Ясениця Сольная)

В статье анализируются научно-публицистические, этнографические и фольклорные труды Ивана Франко, в которых исследователь касается проблемы социально-экономического положения сельского населения Дрогобычского региона в XIX веке. За основу взято исследование И. Франко о прошлом Дрогобычских сёл: Нагуевичи, Добровляны, Воля Якубова и Ясениця Сольная. Определено, что затронутая проблема является одной из ключевых тем творческого наследия И. Франко, где прослеживается социально-экономическое развитие не только Дрогобычского региона, но и всей Галичины, а потому акцентировано на перспективе более широкого переосмысления многочисленных работ И. Франко с целью максимально полного анализа взглядов ученого в этом направлении.

Ключевые слова: И. Франко, Дрогобычский регион, социально-экономическое положение, сельское население, оценка, труды.

Лит. 35.

Постановка проблеми. Іван Франко упродовж усього свого життя зберігав пошану до рідних йому з дитинства місцин. Про це свідчать зібрані ним бувальщини, приповідки, пісні, легенди, перекази, наукові розвідки, публіцистичні статті та художньо-літературні твори тощо. На думку вченого, саме зміст народної творчості повністю залежить від соціально-економічних умов життя і в ній присутнє реалістичне відображення економічного стану народу, а звідси видно її історико-пізнавальну цінність [15, 52]. Чимало уваги І. Франко привертав саме вивченню особливостей соціально-економічного життя сільського населення Галичини, де значне місце посів і рідний Франкові край – Дрогобиччина. У своїх науково-публіцистичних, етнографічно-фольклорних працях про життя і побут сільського населення Дрогобиччини дослідник намагався максимально повно проаналізувати джерела, різного роду документи, які йому вдавалося віднайти. Також вчений, у своїх дослідженнях, широко опирався на матеріали, які висвітлювали особливості звичаїв та обрядів місцевого населення, котрі він спочатку записував від різних місцевих інформаторів, а потім вивчав, пояснював та публікував.

Аналіз досліджень. Сучасна українська франкознавча наука уже має певні здобутки щодо вивчення окремих аспектів вище окресленої проблеми. Маємо на увазі фундаментальну працю «Пророк у своїй вітчизні» Я. Грицака, де дослідник аналізує вплив Дрогобиччини на формування історико-краєзнавчих, етнографічно-фольклорних, політичних, соціально-економічних поглядів І. Франка [13]. Дослідники Т. Присяжний, П. Присяжний і В. Бандура продемонстрували Франкові знання природи окремих населених пунктів Дрогобиччини. З праці видно, як рибальська обізнаність прислужилися вченому для створення окремих творів, епізодів та сцен, які він висвітлював в своїх дослідженнях про Нагуєвичі та різні місцевості Дрогобицького регіону [18].

Варто згадати окремі, із багатотомної франкознавчої серії, праці Р. Горака та Я. Гнатива, присвячені різним періодам життя та творчості Івана Франка, в яких автори розкривають різні аспекти досліджуваної нами теми [8–12].

У серійному виданні «Дрогобиччина – земля Івана Франка» розглянуто особливості дослідницької діяльності Івана Франка в Нагуєвичах та на Дрогобиччині в цілому, описано життя та побут селян, робітників Дрогобицько-Бориславського нафтового комплексу на основі творчої спадщини І. Франка [16; 19]. Досліджуваної проблеми торкався і автор статті, який прямо чи опосередковано вдавався до аналізу Франкових праць, у

яких вчений висвітлив своє бачення щодо соціально-економічного становища населення сільської Дрогобиччини у ХІХ ст. [3–7].

Мета – систематизувати та проаналізувати науково-публіцистичні й етнографічно-фольклорні праці Івана Франка про соціально-економічний розвиток населення сіл Дрогобиччини у ХІХ ст.

Виклад основного матеріалу. Важливим аспектом у дослідненні І. Франком історії Дрогобиччини стало вивчення селянських рухів у краї першої половини ХІХ ст., зокрема, у Волі Якубовій (1819 і 1834 рр.), Нагуєвичях (1832 р.). Вчений з'ясовує їх причини, а також загальний напрямок – боротьбу проти обезземелення [14, 48]. Так, І. Франко аналізує копію документу, взятого з помістя селянина Танаса Мельника з Волі Якубової, який мав відношення до аграрного бунту в 1819 р. З дослідження випливає, що цісарсько-королівський апеляційний суд в королівстві Галичини у справі підданих громади з села Воля Якубова, які були обвинувачені в погромах та хуліганстві під час земельного виступу 1819 р. [23, 66–67]. З опублікованого І. Франком документу видно, що селяни не лише з Волі Якубової, а й всієї Дрогобиччини повсякчас чинили опір та непокору запровадженим порядкам, однак їхній спротив постійно придушувався різноманітним покаранням, які призначалися апеляційним судом.

Дуже критично І. Франко змальовує лісові шкоди і покарання в Нагуєвичях. Мова йде про те, що сільське населення практично не може користуватися лісовими ресурсами, тому й кожний селянин, хоч і найчесніший, зобов'язаний бути «лісовим злодієм» [25, 263; 28, 82]. Проте збір лісових дарів природи чи зруб дерева у панському або державному лісі не вважалися злочином. Стосовно цього можна було чути: «Скарб (тобто державна – В. Г.) через це не збідніє», «скарб і так багатий», «пан лісу не садив, щоб міг другим забороняти». Проте, коли в лісі було зрубано старого дуба або взято уже очищене дерево – це сприймалося як ганебний вчинок, як крадіжка. Коли ж мешканцеві Нагуєвич чи іншого села потрібне було дерево на паливо чи на будівельний матеріал, то він не задумувався, в своєму чи чужому лісі рубати, а більше над тим, де саме росте потрібна йому деревина і чи добра туди дорога. Так само верховинець не мав би ображатися, коли зустрічав на своєму володінні чужу людину, яка збирала гриби чи ягоди. І. Франко зазначає, що коріння таких звичаїв лежали чи то в почутті необхідної потреби таких вчинків, чи, може, в глухих спогадах громадського володіння лісами, тобто в закріпленому у свідомості понятті, що «ліс Божий та людський». Таке народне уявлення про ліс, інші дари природи як про спільне добро характерне багатьом народам Європи [28, 83]. Далі на прикладі села Нагуєвич І. Франко виказує усі штрафи та покарання, які передбачалися за користування лісом та дарами природи, і були чинними в інших селах, та зробив тематичну таблицю, у якій висвітлив розміри грошових стягнень у період 1875 – 1882 рр. за так звані лісові крадіжки [28, 84].

Активною була діяльність І. Франка на Дрогобиччині в напрямку соціалістичної пропаганди. Під час неї він зазнав поразки у агітаційній справі перед селянами з Нагуєвич та Ясениці Сільної і навпаки мав шалений успіх у двох сусідніх селах – Добрівлянах та Волі Якубовій. Зі спогадів Семена Вітика, одного із українських соціалістів Дрогобиччини та провідного члена-засновника Української Соціал-Демократичної Партії, створеної 1899 р., дізнаємося, що Іван Франко при допомозі молодого поляка інженера Леона Солецького та бориславських ріпників підтримував зв'язки з молодим селянином з Волі Якубової Мельником та з Римарем і Берегуляком з Добрівлян, які запросили І. Франка до свого села і зібралися таємно на збори у лісі [2, 399]. Із слів самого Петра Берегуляка випливає, що пропагандистська діяльність І. Франка і місцевих селян-соціалістів зростає до великих

Галик В. Соціально-економічне становище населення...

масштабів. У Добровілянах впродовж 1882 – 1886 рр. постійно відбувалися таємні з'їзди за участю І. Франка. Селяни переписували і розмножували літографічно агітаційний матеріал, який писав для них сам І. Франко, та розклеювали їх при узбіччях доріг, розносили по інших селах, у базарні дні кидали торговцям у вози [1, 43–46].

Семен Вітик зауважує, що його батько був робітником на залізниці і мешкав у залізничній будці поміж селами Дорожів, Воля Якубова і Добровіляни. До цієї будки постійно сходилися різні робітники, які працювали на залізниці та селяни з навколишніх сіл, які їхали у своїх справах до Дрогобича або йшли працювати до Борислава. Під час таких зібрань вони балакали про свої поточні справи [2, 399]. Спочатку розмови носили таємничий характер, але пізніше усе відкрито говорили, що в Волю-Якубову й Добровіляни приїхали якісь молоді люди, зібрали в лісі народ і почали йому пояснювати, що так далі жити не можна, що по селах велика біда, що тиснуть податки та що пани все забрали від селян. Селяни стверджували, що ці приїжджі люди закликали народ, щоб перестав спати, перестав ходити кожний сам для себе, а щоб єдналися всі разом у одну громаду для спільної роботи [2, 399].

Загалом села Дрогобиччини мали репутацію бунтівних сіл ще до І. Франка. Так, Добровіляни відзначилися тим, що після запровадження автономії місцева громада по-своєму зрозуміла ідею самоврядування і сім років: з 1867 по 1873 рр. жила і провадила громадський суд не за австрійськими законами, а за своїм звичаєвим правом. Добровілянська карна книга у згаданих семи роках ані разу не посилається на який-небудь закон, не дотримується меж, що їх визначив цей закон для діяльності і юрисдикції громадських управ: судити «по справедливості за божими заповідями», що було звичайною формулою вироків [26, 496–498].

У Добровілянах існували також різноманітні державні та громадські штрафи, про що свідчить зреферований І. Франком виклад карної книги громадської управи під заголовком «Список грошових штрафів, присуджених радниками Добровілян з 1867 до 1873 року» [26, 498]. З цієї статті можна судити про види провин, що підлягали штрафуванню громадою. До громадської управи зверталися передусім у випадку сварок, бійок, наклепів, образи честі. Таких справ розглянуто найбільше (51 із 146). Принагідно зауважимо, що в архівних судових матеріалах справ, пов'язаних з образою гонору окремих осіб, цісаря, громадської управи, теж дуже багато.

Різнорічність штрафів була великою. Їх накладали за польові шкоди, за привласнення чужого, чари й ворожіння, аморальність, порушення правопорядку (необережність з вогнем, недогляд нічної сторожі, забруднення річок тощо). Згрупувавши всі справи, що розглядалися громадською управою, у 8 категорій, а також подавши кількість їх у кожній категорії і розміри грошових штрафів, І. Франко дійшов до цікавих висновків: суворо карали не за найбільш поширені провини (польові шкоди, образу словом, вчинком), а за ті, які зовсім не були охоплені карним кодексом, зокрема чари й ворожіння. Коли ж не було чим сплатити штраф, його замінювали арештом. І. Франко писав, що в громаді Добровіляни штраф у 1 гульден прирівнювався до 1 – 2 годин арешту [26, 498–499].

Найголовнішими заробітками добровілянських селян було ткацтво і візництво. Добровілянські ткачі робили полотно для цілої околиці, а саме для сіл: Вацовичі, Лішня, Рихтичі, Раковець, Воля Якубова, Глиняни, Брониця, Дорожів, Грушів і Ролів. Заробіток ткачів був невеликим, але на цей час дуже вагомим. Другим важливим заробітком добровілянських селян було візництво, яке обмежується майже виключно торгівлею сіллю [26, 502–503]. Раніше добровілянські візники їздили до Угорщини: до Сигета, Мукачева,

Токая; на Буковину до Садгори; до Бродів, куди возили на продаж тютюн, вино, сіль, збіжжя чи самі по собі коли були найняті на роботу купцем [26, 503].

На відміну від селян інших сіл Дрогобиччини, добрівлянці періодично бували у місті, більше бачили світа, з охотою посилали дітей до школи і навіть у гімназії, були більш прогресивними. Воля Якубова, а особливо Добрівляни, наприкінці XIX – на початку XX ст. весь час були першими у національному, політичному та освітньому русі, а навіть часом, і «перегинали палицю» [26, 502–504].

Переважно головним місцем, де відбувалися зустрічі й обмін ідей між інтелігенцією та сільськими активістами, були сільські читальні. Читальня у Волі Якубовій була заснована 1877 р., однак чотири роки вона проіснувала лише на папері і тільки 21 серпня 1881 р. відбулося її відкриття [13, 259]. В Добрівлянах читальня була відкрита трохи раніше – 22 травня 1881 р. За твердженням Ярослава Грицака, ідею заснувати читальню у Волі Якубовій подали учні Павло Гарбінський та Данило Лепкий, статут написав гімназійний приятель І. Франка Михайло Зубрицький, а найбільше до її відкриття спричинилися львів'яни Іван Кузів і Михайло Струсевич [13, 259].

І. Франко часто приходив на таємні селянські збори в Добрівляни, і буцімто написав для селян декілька малих агітаційних брошур. На одному з таких зібрань він мав розказувати про земельну справу і про порядки в Америці і Швейцарії [1, 44–46]. Проблеми аграрної політики в Галичині повсякчас цікавили І. Франка, для їх вирішення він постійно звертався до досвіду Америки, Німеччини, Англії, Польщі (публіцистичні праці 1886 – 1888 рр.).

З діяльністю читалень у Волі Якубовій та Добрівлянах, ймовірно, пов'язаний лист «Справа церковна у Східній Галичині», що його надрукувала українською мовою часопис «Пгаса». У ньому пропагувалася думка про необхідність відлучити церкву від держави й висловлювалася впевненість, що замість релігії має запанувати мистецтво і наука [13, 261]. На думку Я. Грицака, І. Франко під впливом своїх дрогобицьких знайомих у 1883 р. написав брошуру «Розмова про гроші і скарби з передмовою о заложенню Добровольської читальні» [13, 261]. Передмова до цієї брошури містить в собі автобіографічні елементи. Так, тут вміщено дані про Івана, сина коваля, який заснував у селі читальню [17, 3–24]. Час написання цього тексту продатовано початком 1883 р. у Добрій Волі [17, 24]. Ярослав Грицак дотримується думки, що під «Доброю Волею» слід розуміти Добрівляни, або Воля Якубова [13, 506]. З листа І. Франка до М. Драгоманова 26 квітня 1890 р. дізнаємося, що ця брошура ймовірно була переробкою Франкового підручника з політичної економії, який він написав ще у 1879 р. для львівських робітників, де популярно виклав основні положення політичної економії за Мілом, Марксом і Чернишевським [30, 248].

Негативним було також ставлення І. Франка до багатіїв, які, набираючи селян на роботу, не хотіли добре платити. У статті «Про комарнянських зарібників і оліярників» він наводить слова одного женця: «Ми надіялись, що таке красне збіжжя – то ми собі щось заробимо, що будуть платити женцям по 5, 6 шусток, а воно навіть по 4 не було» [20, 115]. Переконливі факти про низький заробіток селян Галичини І. Франко побачив у краєвому статистичному бюро, яке існувало в Галичині від 1874 р. За його підрахунками «в Галичині було наймано 799.635 селян (це властиво число з 1869 р.), з яких кожне старе, молоде, здорове, хворе на їду одяг і приємності світу цього денно мало 12 ½ кр. – або на це все на рік 45 р. 97 кр.» [21, 120–122].

У дослідженні «Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині» І. Франко розкрив основні аспекти боротьби навколо шляхів і засобів ліквідації панщини. Він відзначив, що ліквідація панщини відкрила новий етап у житті народу, стала підвалиною нового ладу, установила нову добу в економічному і національному розвитку галицьких, в тому

числі і селян з Дрогобиччини [33]. Проблеми соціального становища селян і робітників Дрогобиччини Іван Франко також торкався у науковому дослідженні «Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 р.» [27], де розкрив причини організації громадських шпихлірів, навів низку фактів про погіршення становища селян у XVIII ст. Вчений простежив особливості розвитку шпихлірів за послідовно змінюваних австрійських намісників, їх економічну політику.

Також варто підмітити, що до 1875 р. в Галичині функціонувало право поміщиків виготовляти й розпродувати спиртні напої в межах своїх володінь. Це було виключно феодалним правом, яке затрималось офіційно і після скасування панщини ще майже 30 років, а у віддалених закутках значно довше. З ліквідацією панщини селяни змушені були виплачувати компенсацію колишнім власникам пропінатійного права, і, як зазначали дослідники, горілчаний податок був для Галичини набагато обтяжливішим, ніж для інших провінцій [22, 30]. До цього питання в кінці XIX ст. часто звертались у тогочасній пресі. Станіслав Щепанський у брошурі «Горілка і пропінатія», яку схвально зустрів І. Франко, писав: «Пан тримає корчемний шинок сам або віддає його в оренду, щоб мати якнайбільший прибуток, наче панщину, вимагає від селян упиватися» [32, 79].

Глибший аналіз причин, які породили й давали ґрунт для побутування пияцтва, показав, що галицький селянин менше витрачав грошей на спиртні напої порівняно, наприклад, з англійцями, французами, німцями, проте умови його життя, крайня виснаженість були причиною того, «що такої малої кількості горілки вистачало... щоб упоїти чоловіка... позбавити його майна». Розвиваючи далі цю думку, І. Франко зауважував, що якби галицькому селянинові дати відповідний заробіток і харчування, то він би не втрачав ні останньої сорочки, ні даху над головою [32, 85].

Загалом, І. Франко співчутливо ставився до бідних і покривджених. Ще будучи хлопчиною, він часто слухав розмови про Борислав у кузні свого батька. Захопивши в цей час усі землі в Бориславі, підприємці шукали родовищ у навколишніх селах. Так вони добралися до ґрунтів у Нагуєвичах. У 1890 р. в польській газеті «Kurjer Lwowski» [35, 1–2] І. Франко вмістив статтю «Вигаданий селянський бунт» про невдоволення селян Нагуєвич з приводу нафтових контрактів. Також І. Франко турбувався про долю своїх односельців. Коли він дізнався, що поміщик Щасний Сюдак продає землю в Нагуєвичах, то наприкінці вересня 1894 р. у листі до М. Павлика звернувся з проханням надрукувати оголошення про цю подію. І. Франко вважав умови продажу землі вигідними для селян і хотів, щоб про це знали нагуєвичани [31, 770]. М. Павлик виконав його прохання, і 1 жовтня 1894 р. у 14 числі журналу «Хлібороб» було вміщено замітку під назвою «Продаж землі» [34, 100].

Привертає увагу Франків збірник місцевих переказів, в якому було зібрано перекази про видатних людей Дрогобиччини – відомих майстрів, співаків, музикантів, громадських діячів тощо [29, 17]. Для дослідження народної архітектури особливо цікавий є його квестіонар «Відозва. Селянська хата», який був написаний у 1898 р. і призначався для надрукування у «Матеріалах до українсько-руської етнології» [24, 119–125]. У відозві до збірника І. Франко закликає записувати народні пісні для того, щоб простежити на основі народної пісенності світогляд і потребу народу [24, 119–121]. Далі він зауважує, що докладний опис селянської хати, повинен вважатися найважливішим постулатом етнографії. Закликаючи сільських вчителів, священників, і всіх хто хотів би спричинитися до вивчення життя і традицій українського народу І. Франко пропонує докладний план, за яким треба робити опис будівель: місце під забудову хати, матеріал, з якого побудована хата, майстрів, перші роботи, закладини, будову зрубу, дах хати, кінцеві роботи,

посвячення хати, господарські будівлі, огорожу та саме обійстя [24, 121–125]. Такий докладний опис, на думку І. Франка, повинен добре сприяти досконалому дослідженню архітектури та соціально-економічного становища населення сіл і міст нашого краю.

Висновки. Отже, соціально-економічне становище сіл Дрогобиччини у XIX ст. посідає вагоме місце в різноплановій творчій спадщині Івана Франка. Це підкреслює важливий компонент його дослідницької та збирацької діяльності і свідчить, що І. Франко був добре ознайомлений з історією та оповідною традицією не лише селян Дрогобиччини, а й інших регіонів Галичини, а це в свою чергу й допомогло йому у творенні великої кількості наукових, історико-краєзнавчих, та публіцистичних праць з минулого краю. З огляду на це, порушена нами проблема може бути предметом більш широкого наукового дослідження в контексті вивчення оцінок І. Франка щодо соціально-економічного становища усєї Галичини в XIX столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Берегуляк П. Спомини про Івана Франка / П. Берегуляк // Іван Франко у спогадах сучасників / [упор. О. І. Дей]. – Кн. II. – Львів : Каменяр, 1972. – С. 43–47.
2. Вітик С. Із моїх споминів про Франка / С. Вітик // Спогади про Івана Франка / [упор. М. Гнатюк]. – Львів : Каменяр, 1997. – С. 399.
3. Галик В. М. «І знову бачу тя, село моє родинне...» (Вибрані праці Івана Франка про Нагуєвичі) / В. М. Галик. – Дрогобич : Коло, 2007. – 144 с.
4. Галик В. М. «Там город преславний Дрогобич лежить...» (Вибрані праці Івана Франка про Дрогобич) / В. М. Галик. – Дрогобич : Коло, 2008. – 208 с.
5. Галик В. М. Дрогобиччина в дослідницькій спадщині Івана Франка / В. М. Галик // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич : Коло, 2008. – Вип. XI–XII. – С. 270–292.
6. Галик В. М. Краєзнавчі дослідження Івана Франка з історії Дрогобиччини / В. М. Галик // Літопис Бойківщини : журнал, присвячений дослідям історії, культури і побуту бойківського племені. – Видав. Товариство «Бойківщина», 2006. – Ч. 2/71 (82). – С. 58–63.
7. Галик В. М. Нагуєвичі в дослідженнях Івана Франка / В. М. Галик // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич : Коло, 2006. – Вип. X. – С. 381–392.
8. Горак Р. Іван Франко / Кн. друга. Цілком нормальна школа / Р. Горак, Я. Гнатів. – Львів : Видавництво отців Василіян «Місіонер», 2001. – 204 с.
9. Горак Р. Іван Франко / Кн. п'ята. Не пора! / Р. Горак, Я. Гнатів. – Львів : Видавничий центр імені Івана Франка, 2005. – 426 с.
10. Горак Р. Іван Франко / Кн. третя. Гімназія / Р. Горак, Я. Гнатів. – Львів : Видавництво отців Василіян «Місіонер», 2002. – 360 с.
11. Горак Р. Іван Франко / Кн. четверта. Університет / Р. Горак, Я. Гнатів. – Львів : Видавничий центр імені Івана Франка, 2004. – 472 с.
12. Горак Р. Іван Франко / Кн. шоста. В поті чола / Р. Горак, Я. Гнатів. – Львів : Видавничий центр імені Івана Франка, 2005. – 532 с.
13. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) / Я. Грицак – К. : Критика, 2006. – 631 с.
14. Гуржій І. О. Іван Франко як історик селянства України / І. О. Гуржій // І. Я. Франко як історик. «Наукові записки». – Т. 8. – К. : Видавництво Академії наук УРСР, 1956. – С. 34–51.
15. Дей О. І. Іван Франко – дослідник народнопоетичної творчості / О. І. Дей. – К. : Видавництво Академії наук УРСР, 1953. – 92 с.
16. Луців Л. Дрогобич і Дрогобиччина в творах Івана Франка / Л. Луців // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т. I. – Нью-Йорк-Париж-Сідней – Торонто : [Б. в.], 1973. – С. 603–618.
17. Мирон*** [Франко І.] Розмови в Добровільській читальні. I. Розмова про гроші і скарби зь передмовою о заложеню добровільської читальні / [І. Франко] Мирон*** – Львів : [Б. в.], 1883. – 87 с.
18. Присяжний Т. Нетрадиційний погляд на життя і творчість Каменяра (Франко – рибалка і художник слова) : Монографія / Т. Присяжний, П. Присяжний, В. Бандура. – Тернопіль : Астон, 2006. – 264 с.

Галик В. Соціально-економічне становище населення...

19. Твердовський О. Нагусвичі – село Івана Франка / О. Твердовський // Дрогобищина – земля Івана Франка. – Т. I. – Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто : [Б. в.], 1973. – С. 328–332.
20. [Франко І.] Н. С. Про комарнянських зарібників і оліярників / [І. Франко] Н. С. // Молот. Галицько-українська збірка. – Львів : Б. в., 1878. – С. 115–118.
21. [Франко І.] Н. С. Сільські робітники східної Галичини р. 1876 / [І. Франко] Н. С. // Молот. Галицько-українська збірка. – Львів : [Б. в.], 1878. – С. 120–123.
22. Франко І. «Злидні Галичини в цифрах» / І. Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1985. – Т. 44. – Кн. II. – С. 11–35.
23. Франко І. Бунт аграрний в Якубовій Воли в р. 1819 / І. Франко // Житє і слово. Вістник літератури, історії і фольклору. – Львів : Друкарня Інститута Стравропійського, 1894. – К. I. – С. 66–68.
24. Франко І. Відозва. Селянська хата / І. Франко // Народна творчість та етнографія. – Кн. II. – Квітень-червень. – К. : [Б. в.], 1961. – С. 119–125.
25. Франко І. Вісті з Галичини. В селі Нагусвичох, Дрогобицького повіту, чув я від одного селянина... / І. Франко // Дзвін. Галицько-українська збірка. – Львів : [Б. в.], 1878. – С. 263.
26. Франко І. Громада Добрівляни (матеріали до монографії) / І. Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1984. – Т. 44. – Кн. I. – С. 496–504.
27. Франко І. Громадські шпихліри і шпихліровий фонд у Галичині 1784 – 1840 рр. / І. Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1984. – Т. 44. – Кн. II. – С. 621–698.
28. Франко І. Знадоби до статистики України. I. Лісові шкоди і кари в с. Нагусвичох / І. Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1984. – Т. 44. – Кн. I. – С. 82–85.
29. Франко І. Квєстїонар для збирання місцевих переказів / І. Франко // Хронїка НТШ. – Львів : [Б. в.], 1907. – № 32. – С. 17.
30. Франко І. Лист до М. П. Драгоманова від 26 квітня 1890 р. / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 49. – С. 236–252.
31. Франко І. Лист І. Франка до М. І. Павлика / І. Франко // І. Франко. Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 49. – С. 770.
32. Франко І. Пан Щєпановський про пропїнацію / І. Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1985. – Т. 44. – Кн. II. – С. 79–94.
33. Франко І. Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині / І. Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 47. – С. 7–122.
34. Франко І. Продаж землі / І. Франко // Хлібороб. – 1894. – № 14–16. – 1 жовтня. – С. 100.
35. Franko I. Mnie many bunt chłopski. / [I. Franko] // Kurjer Lwowski. – Lwów, 1890. – nr. 187. – 8 Lipca. – S. 1–2.

REFERENCES

1. Berehulyak P. Spomyny pro Ivana Franka / P. Berehulyak // Ivan Franko u spohadakh suchasnykiv / [upor. O. I. Dey]. – Кн. II. – L'viv : Kamenyar, 1972. – S. 43–47.
2. Vityk S. Iz moyikh spomyniv pro Franka / S. Vityk // Spohady pro Ivana Franka / [upor. M. Hnatyuk]. – L'viv : Kamenyar, 1997. – S. 399.
3. Halyk V. M. «I znovu bachu tyia, selo moye rodyne...» (Vybrani pratsi Ivana Franka pro Nahuyevychi) / V. M. Halyk. – Drohobych : Kolo, 2007. – 144 s.
4. Halyk V. M. «Tam horod preslavnyy Drohobych lezhyt'...» (Vybrani pratsi Ivana Franka pro Drohobych) / V. M. Halyk. – Drohobych : Kolo, 2008. – 208 s.
5. Halyk V. M. Drohobychchyna v doslidnyts'kiy spadshchyni Ivana Franka / V. M. Halyk // Drohobychs'kyy krayeznavchyy zbirnyk. – Drohobych : Kolo, 2008. – Vyp. KhI-KhII. – S. 270–292.
6. Halyk V. M. Krayeznavchi doslidzhennya Ivana Franka z istoriyi Drohobychchyny / V. M. Halyk // Litopys Boykivshchyny : zhurnal, prysvyachenyi doslidam istoriyi, kul'tury i pobutu boykivs'koho plemeny. – Vydaye Tovarystvo «Boykivshchyna», 2006. – Ch. 2/71 (82). – S. 58–63.
7. Halyk V. M. Nahuyevychi v doslidzhennyakh Ivana Franka / V. M. Halyk // Drohobychs'kyy krayeznavchyy zbirnyk. – Drohobych : Kolo, 2006. – Vyp. Kh. – S. 381–392.
8. Horak R. Ivan Franko / Kn. druha. Tsilkom normal'na shkola / R. Horak, Ya. Hnativ. – L'viv : Vydavnytstvo otsiv Vasyl'yan «Misioner», 2001. – 204 s.
9. Horak R. Ivan Franko / Kn. p'syata. Ne pora! / R. Horak, Ya. Hnativ. – L'viv : Vydavnychyy tsentr imeni Ivana Franka, 2005. – 426 s.

10. Horak R. Ivan Franko / Kn. tretya. Himnaziya / R. Horak, Ya. Hnativ. – L'viv : Vydavnytstvo ottsv Vasyliyan «Misioner», 2002. – 360 s.
11. Horak R. Ivan Franko / Kn. chetverta. Universitytet / R. Horak, Ya. Hnativ. – L'viv : Vydavnychyy tsentr imeni Ivana Franka, 2004. – 472 s.
12. Horak R. Ivan Franko / Kn. shosta. V poti chola / R. Horak, Ya. Hnativ. – L'viv : Vydavnychyy tsentr imeni Ivana Franka, 2005. – 532 s.
13. Hrytsak Ya. Prorok u svoiyi vitchyzni. Franko ta yoho spil'nota (1856–1886) / Ya. Hrytsak – K. : Krytyka, 2006. – 631 s.
14. Hurzhiy I. O. Ivan Franko yak istoryk selyanstva Ukrainy / I. O. Hurzhiy // I. Ya. Franko yak istoryk. «Naukovi zapysky». – T. 8. – K. : Vydavnytstvo Akademiyi nauk URSR, 1956. – S. 34–51.
15. Dey O. I. Ivan Franko – doslidnyk narodno-poetychnoyi tvorchoosti / O. I. Dey. – K. : Vydavnytstvo Akademiyi nauk URSR, 1953. – 92 s.
16. Lutsiv L. Drohobych i Drohobychchyna v tvorakh Ivana Franka / L. Lutsiv // Drohobychchyna – zemlya Ivana Franka. – T. I. – N' o-York-Paryzh-Sidney –Toronto : [B. v.], 1973. – S. 603–618.
17. Myron*** [Franko I.] Rozmovy v' Dobrovól'skoy chytal'ny. I. Rozmova pro hroshh y skarby z' peredmovoyu o zalozenyu dobrovól'skoy chytal'nyh / [I. Franko] Myron*** – L'vov : [B. v.], 1883. – 87 s.
18. Prisyazhnyy T. Netradysynnyy pohlyad na zhyttya i tvorchoist' Kamenyara (Franko – rybalka i khudozhnyk slova) : Monohrafiya / T. Prisyazhnyy, P. Prisyazhnyy, V. Bandura. – Ternopil' : Aston, 2006. – 264 s.
19. Tverdovs'kyi O. Nahuyevychi – selo Ivana Franka / O. Tverdovs'kyi // Drohobychchyna – zemlya Ivana Franka. – T. I. – N' o-York-Paryzh-Sidney. –Toronto : [B. v.], 1973. – S. 328–332.
20. [Franko I.] N. S. Pro komarnyans'kykh zaribnykiv i oliyarnykyv / [I. Franko] N. S. // Molot. Halys'ko-ukrayins'ka zbirka. – L'viv : [B. v.], 1878. – S. 115–118.
21. [Franko I.] N. S. Sil's'ki robitnyky skhidnoyi Halychyny r. 1876 / [I. Franko] N. S. // Molot. Halys'ko-ukrayins'ka zbirka. – L'viv : [B. v.], 1878. – S. 120–123.
22. Franko I. «Zlydni Halychyny v tsyfrakh» / I. Franko // Zibrannya tvoriv u 50-ty t. – K. : Naukova dumka, 1985. – T. 44. – Kn. II. – S. 11–35.
23. Franko I. Bunt ahraryy v Yakuboviy Voly v r. 1819 / I. Franko // Zhytye i slovo. Vistnyk literatury, istoriyi i fol'kloru. – L'viv : Drukarnya Instytutu Stavropihiys'koho, 1894. – K. I. – S. 66–68.
24. Franko I. Vidozva. Selyans'ka khata / I. Franko // Narodna tvorchoist' ta etnohafiya. – Kn. II. – Kvitin'-cherven'. – K. : [B. v.], 1961. – S. 119–125.
25. Franko I. Visty z Halychyny. V seli Nahuyevychokh, Drohobyt's'koho povitu, chuv ya vid odnogo selyanyna... / I. Franko // Dzvin. Halys'ko-ukrayins'ka zbirka. – L'viv : [B. v.], 1878. – S. 263.
26. Franko I. Hromada Dobrivlyany (materialy do monohrafiyi) / I. Franko // Zibrannya tvoriv u 50-ty t. – K. : Naukova dumka, 1984. – T. 44. – Kn. I. – S. 496–504.
27. Franko I. Hromads'ki shpykhliry i shpykhlirovy fond u Halychyni 1784 – 1840 rr. / I. Franko // Zibrannya tvoriv u 50-ty t. – K. : Naukova dumka, 1984. – T. 44. – Kn. II. – S. 621–698.
28. Franko I. Znadoby do statystyky Ukrainy. I. Lisovi shkody i kary v s. Nahuyevychakh / I. Franko // Zibrannya tvoriv u 50-ty t. – K. : Naukova dumka, 1984. – T. 44. – Kn. I. – S. 82–85.
29. Franko I. Kvestionar dlya zibrannya mistsevykh perekaziv / I. Franko // Khronika NTSh. – L'viv : [B. v.], 1907. – № 32. – S. 17.
30. Franko I. Lyst do M. P. Drahomanova vid 26 kvitnya 1890 r. / I. Franko // Franko I. Zibrannya tvoriv u 50-ty t. – K. : Naukova dumka, 1986. – T. 49. – S. 236–252.
31. Franko I. Lyst I. Franka do M. I. Pavlyka / I. Franko // Franko I. Zibrannya tvoriv u 50-ty t. – K. : Naukova dumka, 1986. – T. 49. – S. 770.
32. Franko I. Pan Shchepanovs'kyi pro propinatsiyu / I. Franko // Zibrannya tvoriv u 50-ty t. – K. : Naukova dumka, 1985. – T. 44. – Kn. II. – S. 79–94.
33. Franko I. Panshchyna ta yiyi skasuvannya 1848 r. v Halychyni / I. Franko // Zibrannya tvoriv u 50-ty t. – K. : Naukova dumka, 1986. – T. 47. – S. 7–122.
34. Franko I. Prodazh zemli / I. Franko // Khliborob. – 1894. – # 14-16. – 1 zhovtnya. – S. 100.
35. Franko I. Mniemany bunt chlopski. / [I. Franko] // Kurjer Lwowski. – Lwow, 1890. – Nr. 187. – 8 Lipca. – S. 1–2.

Статтю подано до редакції 12.03.2016 р.